

Riszegtetőre egy asszony (talán boszorkány) bódító *riszeg-virágot* ültetett, de a tövét elátkozta, egy legény berúgott az illatától és egész életében a tetőn bolyongott. Híres volt – a képzelet szerint – a körösfői *csizmadiantanító*, aki nemcsak a betűvetés mesterségére tanította meg a gyerekeket, hanem csodálatos, tulipánokkal díszített piros csizmákat is készített. Abban az időben a szalmafedeles *rektória* pitvara tele volt piros csizmákkal.

Első *iskolatörténeti* adatunk Körösfőből 1652-ből való, ekkor *Adorján Gergelyné* özvegy jobbágyasszonyról az urbáriumok feljegyezték, hogy „fia Scholában lakik”. Az utalás bizonyára a Kolozsvári Református Kollégiumra vonatkozott, ahol a fiú deákoskodott, és ahonnan a kalotaszegi falvak iskolamestereiket hozták.²¹

Az első név szerint ismert körösfői tanító *Gyalai Sámuel* (1718–1819). Elhunytakor a kispetri eklézsia anyakönyve a következő sorokat írta róla: „Gyalai Sámuel 5 esztendőktől nyugalomban lévő, de 75 esztendőig a körösfői, magyarvalkói, damosi végre ... a kispetri ecclesia... igen jó emlékezetű Oskola Mestere eltemettetett több helyiségből is megjelent igen szép számú gyülekezet előtt életének a 101. évében”.²²

A tanító létalapját az egyházközség által megállapított *díjlevel* biztosította. Körösfőről 1754-ből ismerjük az első díjlevelet, amely évszázadok gyakorlatát tükrözte. E szerint: „Az oskolamesternek pediglen fizet az egész eccla 20 véka búzát, minden pár ember fél véka zabot, egy kenyeret, harangozásért egyszer főz neki egy esztendőben. Temetésért, mikor a pap prédikál 4 polturát, mikor pedig nem prédikál 8 polturát. Ád az egész eccla esztendőnként 5 szekér fát”.²³

A feudális társadalom idején a *falusi kisiskola* szalmafedeles szerény épület, egyszobás iskolaház, mely a sövényvel kerített mesteri funduson (telken) állt. A korabeli iskolázás egyik nagy kérdése a rendszertelen *iskolalátogatás*, az egyházi hatóságok gyakran megbüntetik a hiányzó gyermekek szüleit. Egy 1801. évi körösfői rendelkezés kimondta: „Mind a legények, mind pedig a leányok szüleit, ha az ő gyermekeik vakmerőképpen elmulattya a tanítást, fizessen egy vonás forintot”.²⁴

A vizitációs jegyzőkönyvek részletesen beszámolnak az *oktatás anyagáról és módjáról*, 1822-ben a körösfői gyerekek „olvasni, énekelni, számot vetni tanulnak, valamint Szent Históriat és vallást”. Az olvasást az úgynevezett *silabizálással*, a betűztető módszerrel tanították.²⁵ (A mássalhangzókat nem hangjuk, hanem nevük szerint ejtették ki a tanulók.) A silabizálás rossz módszere a „nagy hiábavalóság s kerengő útvesztés” alaposan megnehezítette az olvasás elsajátítását. A szalmafedeles kisiskolák tanítói azonban évszázadokon keresztül mégis csak oktatták a gyermeknép jelentős részét, lehetővé tették a legtehetségesebbek kiemelkedését a jobbágyorsból, biztosították a szellemi élet folytonosságát. E szerény keretek között folyó oktató-nevelő munka számottevő iskolai örökséget hozott létre, amelyet később a polgári népoktatás hasznosított.

Sebestyén Kálmán

Katona József történetírása

Katona Józsefben egyik legnagyobb nemzeti drámánk íróját tisztelhetjük. A Bánk bán és az előtte született többi drámafordításainak, drámáinak nagy része történelmi témákat dolgoz fel, történelmi alapokra épül. Ha csak ezeket a műveket tekintenénk, akkor is megállapíthatnánk, hogy Katona történelmi érdeklődése az átlagosnál mélyebb. A korai drámaátdolgozások, mint *A borzasztó torony*, a *Monostori Veronka*, a *Luca széke* történelmi miliőt teremt

²¹ *Jakó Zsigmond*: im. 79. old.

²² A Kispetri Református Egyházközség anyakönyve. Zilahi Állami Lvt. 775. sz.

²³ Kolos-Kalotai Egyházmege Conscriptiója, 1754. Kolos-Kalotai Egyházmege Levéltára.

²⁴ Körösfői Református Egyházközség anyakönyve. KKEhmlvt.

²⁵ Vizitációs jegyzőkönyvek a KKEhmlvt.-ban.

ugyan, de az alakoknak semmilyen valóságos kapcsolata nincs az adott korrall.¹ Ezért nem igazi történelmi drámák.

Történelmi anyaggal érzékelhetően először akkor dolgozott, amikor Franz Xaver Girzik Szent Istvánról németül megírt drámáját ültette át magyar színpadra, *István, a magyarok első királya* címmel.² Orosz László szerint a mű alapvetése, egyéb mozzanatai hasonlóságot mutatnak a *Bánk bán*nal.³ Mint ahogy három történelmi tragédiája, az *Augbigny Clementia*, *Zsika*, a *Jeruzsálem pusztulása* is egy-egy fejlődési fokot jelent a *Bánk bán* felé. A történetek esemény-sorozatai itt ugyan egy-egy vallási kérdés köré fűződnek, de feleletet keres arra a kérdésre is, hogy a tradicionálisan lojális főúr szembefordulhat-e hazája érdekében a királyával.⁴ Ezzel már el is érkeztünk a *Bánk bán*hoz, amelynek első változata az ismert körülmények között 1815-ben született. Ebben az évben jelent meg Fazekas Mihály *Lúdas Matyija*. A két különálló műfajt képviselő mű mélységében nem hasonlítható össze, de az mindenképpen jól látható, hogy Fazekas Mihály munkája lényegesen egyszerűbb történelemszemléletet tükröz.⁵

A XVIII. és XIX. század elején a nemzeti szellem jelentkezésével az ország történelme is fontossá válik. A saját nyelv fejlesztése, a művelődés, a nemzeti öntudat kialakítására való törekvés a reformkorban teljesedett ki. Ha Katonának az 1810-es években írt munkáit, akkor kifejtett tevékenységét nézzük, sok tekintetben megelőzte korát. A reformkorban megerősödő nemzeti érzés nemcsak az ország történetének megismerésére ösztönözte, hanem a hely-történetre is ráirányította a figyelmet. Katonánál a történelem tanulmányozásának a vágya együtt járt annak tragikus látásmódjával, amely a magyar múltból, jelenből származhatott. *Bánk bán* története alkalmas volt ennek a szemléletnek a kifejezésére. A történetet több krónikai feldolgozásból ismerhette.⁶ A valóságos alapoktól a drámaírás céljainak és eszköztárának megfelelően azonban eltér, hogy valódi összetett konfliktust teremthessen.

Célom azonban nem Katona drámaírásának elemzése, értékelése. Az előzőleg közöltekkel azt igyekeztem igazolni, hogy azok a munkák és jegyzetek, amelyek Katona József történetírói teljesítményeként tarthatóak számon, nem pusztán hézagpótló időtöltésként születtek, hanem évekig tartó, következetes törekvés részereiméi.

A Katonával foglalkozó művek, méltatások gyakran említik, hogy történelmi érdeklődése már diákkorában, egyetemi éve alatt megnyilvánult.⁷ Rendszeres látogatója volt a közgyűjtemények könyvtárainak. Pesti tanulmányai idején bejáratos volt az egyetemi könyvtárba, hiszen hosszú ideig Rocsnik Ignác, egyetemi könyvtárszolga volt a szállásadója.⁸ Csányi János rövid méltatásában fontosnak tartotta megemlíteni: „1808-tól 1820-ig folyvást Pesten lakván a nemzeti könyvtárban búvárkodott, és a 'mint nemcsak munkáji, hanem édesatyja' kezei közt fennmaradt számos, de csak diribdarab jegyzéke mutatják, többnyire a régi történetek nyomozgatásaiban 's világításaiban munkálkodott,...”⁹

Miletz János közli, hogy az egyetemi könyvtár anyagának jelentős részét kézbe vette. Katona készített egy jegyzéket is *Bibliothekai könyvek és auctorok* cím alatt. Ez arról tanúskodik, hogy görög, latin történetíróktól olvasott műveket, tanulmányozta a különböző népek, nemzetek történetét, de legrészletesebben a magyar történelmet.¹⁰ Miletz János 1853-ban Katona Sándornál akadt fontos kéziratokra, amelyeket közzé is tett.¹¹ A második világháború idején a különböző gyűjteményekben addig fellelhető értékes dokumentumok elpusztultak.¹² Katonát szinte minden érdekelte, őskor, ókor, modern nemzetek kialakulása, közel- és

¹ Orosz László Katona József. Kecskemét, 1954. 7. old.

² Orosz László Katona József. Bp. Gondolat, 1974. (Nagy magyar írók) 38. old.

³ Orosz László i.m. 38–42. old.

⁴ Orosz László Katona József. Kecskemét, 1954. 7. old.

⁵ Füzi László Katona József (1791–1830) Kecskemét, 1992. 20. old.

⁶ Füzi László, i.m. 64. old.

⁷ Miletz János Katona József családja, élete és ismeretlen munkái. Bp. Hornyánszky V., 1886. 58. old.

⁸ Toldy Ferenc Magyar Költők élete II. Pest, 1871. 177. old.

⁹ Csányi János Katona József. Katona emlékkönyv. szerk. Hajnóczy Iván. Kecskemét, 1930. 20. old.

¹⁰ Miletz János Katona József családja, élete és ismeretlen munkái. Bp. Hornyánszky V., 1886. 58. old.

¹¹ Miletz János, i.m.

¹² Orosz László A történetíró Katona József. Irodalomtörténet 1959. 2. szám. 266. old.

távol-kelet. Különösen jó érzéke volt a művelődéstörténethez.¹³ Ismereteinek gazdagítása során összekapcsolódott az önképzés a kedvteliséssel. Jellemző adat, hogy 1815-ben a joggyakorlati idő letöltése után hivatalfőnöke, Halász Bálint ajánlásában olvasottságát tartotta legfontosabbnak kiemelni.¹⁴

Az 1815-ös év fontos időpont Katona József életében. Egyrészt ez év nyarán alkotta meg élete nagy művét, a *Bánk bán*t, majd néhány hónap múlva sikeres ügyvédi vizsgát tett. Az ezt követő néhány év az elmélyültebb munka kora. Megfontoltan foglalkozott irodalommal, történelemmel, dramaturgiával. Ekkor írta verseit, és ekkor ragadta meg szülővárosának története is.¹⁵

Pesti tartózkodása idején, a *Bánk bán* első kidolgozása és kiadása közötti időszakban, olvasmányai és talán Horvát István hatása alatt határozta el, hogy megírja Kecskemét történetét.¹⁶ A helytörténet régóta foglalkoztatta, egy korai drámája a *Luca széke* bizonyos értelemben helyi ihletésű. Miletz János által közzétett történeti, művelődéstörténeti tárgyú jegyzettörédek bizonyítják, hogy a drámáihoz való adatgyűjtés során, de később is felfigyelt és kiemelten kezelte a Kecskemétet érintő adatokat.¹⁷ Bár Katona József több alkalommal is utalt arra, hogy kíváncsisága jóval régebbi indíttatású, s már kisgyermekkorában is megmozgatta a fantáziáját egy-egy „puszta templom” látványa.¹⁸

A kecskeméti tanácshoz 1818-ban egy beadvánnyal fordult, hogy levéltári forrásokat használhasson. Ezt nem tehetette meg a zavaros helyi viszonyok miatt,¹⁹ ezért egy kérdőívet küldött, így próbált forrásértékű, eredeti adatokhoz jutni.²⁰ Óvatosan fogalmazta meg kérését, pontokba szedte, hogy milyen kérdésekre szeretne választ kapni, és hangsúlyozta, hogy semmiképpen sem politikai célok vezérlik, hanem a „száraz történet” érdekli.²¹

Katona József 1820 végén visszaköltözött Kecskemétre, és elfoglalta az alügyési állást. Hazakerülése után gyakorlatilag teljesen elszakadt az irodalmi élettől.²² Történeti tárgyú feljegyzéseit azonban továbbra is folytatta. Kijelenthető, hogy szülővárosa történetének megírása tervével érkezett haza.²³ Katona történeti munkásságának áttekintése során teljes egészében befejezett művel nem találkozunk. Azok a részletek azonban, amelyek kutatásai során elkészültek, alkalmasak arra, hogy erről az oldaláról is megismerhessük. Maga a történeti teljesítmény a mai szaktudomány számára nem túlzottan jelentős. De vannak olyan motívumai, jellemzői, amelyek érdekesek és értékesek napjainkban is.

Dédelgetett tervét, Kecskemét helytörténetének összefoglalását, nem sikerült megvalósítania. Pedig a hozzágyűjtött jegyzetanyagot látva, igen komolyan készült a feladatra. A tervezett munka három nagy fejezetből állt volna össze: a Krisztus születésétől a honfoglalásig tartó időszak leírásából, a honfoglalástól Katona koráig terjedő eseménytörténetből, valamint az előző két fejezet társadalom-, és művészettörténetéből.²⁴

A mű címe *Szabados Kecskemét, alsó Magyar Ország első mező várossa' történetei*. Első szerkezeti egységének kiadására 1834-ben, már az író halála után került sor. A szöveget édesapja, id. Katona József gondozta, aki iskolázott ember lévén, több-kevesebb sikerrel megpróbálta

¹³ Balanyi György Katona, mint történétíró. A Katona József Társaság évkönyve 1933/1934. szer. Vöröss József, Kecskemét, [1934.] 22. old.

¹⁴ Miletz János Katona József családja, élete és ismeretlen munkái. Bp. Hornyánszky V., 1886. 63. old.

¹⁵ Orosz László Katona József. Kecskemét, 1954. 13. old.

¹⁶ Hajmóczy Iván Katona József Kecskeméten. Kecskemét, 1926. 42. old.

¹⁷ Miletz János Katona József családja, élete és ismeretlen munkái. Bp. Hornyánszky V., 1886. 228–314. old.

¹⁸ Katona József Szabados Kecskemét alsó Magyar Ország első mező várossa' történetei. Pesten. Trattner-Károlyi, 1834. Elő-beszéd, 50–51. old.

¹⁹ Révész László Kecskemét harca a beköltözött nemesekkel a 18–19. században. Kecskemét, 1956. (Kiskunság könyvtár, 2.)

²⁰ Orosz László Katona József. Kecskemét, 1954. 14. old.

²¹ Waldapfel József Katona József. Bp. Franklin-társulat, [1942.]

²² Orosz László Katona József. Kecskemét, 1954. 14. old.

²³ Balanyi György Katona, mint történétíró. A Katona József Társaság évkönyve 1933/1934. Szerk. Vöröss József. Kecskemét, [1934. 30. old.]

²⁴ Katona József Szabados Kecskemét alsó Magyar Ország első mező várossa' történetei. Pesten, Trattner-Károlyi, 1834. Elő-beszéd.

rendezni a kéziratot.²⁵ Hibás szerkesztését Katona összes műveinek kiadója, Solt András javította.²⁶ A cím megtévesztő, mert a kötet ténylegesen nem Kecskemét történet, hanem a környező terület népvándorlás kori leírása. Jellegzetes történetírói módszer, hogy minél régebről kezdik az események tárgyalását. Emlékeztet ez a gesztairás hagyományára, amikor az időszámítás előtti időkig, vagy akár a teremtésig is visszanyúlhatnak.

A műhöz a szerző által írt ajánlás és bevezető sok mindent elárul. Az ajánlás őszinte és mélyen gyökerező hazaszeretetről vall, amelyben összekapcsolódik a város, és az ország iránti ragaszkodása. Itt húzódnak meg a Kohári-Kóburg családhoz intézett sorok is. A család tagjai voltak ekkor Kecskemét földesurai. Nem zárható ki, hogy némi számíttással szerepelteti a család nevét, talán támogatást remélt tőlük további munkálataihoz.²⁷

Az Elő-beszéd oldalain leírtak több szempontra is ráirányítják a figyelmet. Egyrészt, hogy fontosnak tartja szülőföld történelmének megismerését. Néhány évtized eseményeit az emlékezet könnyen megőrzi, de az évszázados múltat már nem. A polgári öntudat ébredésének egyik jellemzője a hagyományok megőrzése, mert alkalmas a közösségi érzés megszilárdítására.²⁸ Katona is abból indul ki, hogy Kecskemét lakói nem jobbágyok, hanem polgárok. S az általa használható eszközökkel gyorsítani is szeretné a polgárság erősödését. Büszkén hangoztatja, ha bárki vitatná is munkájának, tudásának értékét, legnagyobb érdeme akkor is megvédi a művet, s ez az érdem: „hogy magyarul van írva.”²⁹

Kifejti, hogy a felhasznált források egy része, az addig megjelent irodalom, de igyekezett levéltári anyaggal is dolgozni. Itt akadályokba ütközött, nem férhetett hozzá egészében a városi levéltárhoz, és sokszor a szóbeli hagyományokra kellett támaszkodnia. Megjelenik a történetíró elégedettsége és optimizmusa, amikor azt írja: „olvasni fognak azok, kik engemet soha nem láttak, soha nem esmértek, és akiket én soha látni, soha esmérni nem fogok.”³⁰ Katonának igaza lett, de azt e sorok írásánál nem remélhette, hogy nem a történeti kutatása miatt fog hírnevet szerezni, hanem a *Bánk bán* hozza meg számára a megbecsülést.

Katona József történetírói teljesítményét Orosz László kimerítően elemezte e tárgynak szent tanulmányában.³¹ A *Szabados Kecskemét...történelmi* kötetben a szerző kivonatolta a Duna-Tisza köze honfoglaláskora előtt élt népeivel foglalkozó antik és kortárs műveket. Ténylegesen új adatokkal szolgálni nem tudott, nem is szándékozott, de egyéni szempontjait érvényesítette.³² Kecskemét városát a jazig Partiscummal azonosította, ami bizonyítottan téves. De Katona védelméül szolgál, hogy mint nem igazán gyakorlott történész, nem a megfelelő forrásra hivatkozott. Még Hornyik János monográfiájában is ez az adat szerepel.³³

Bátran élt a kritika eszközével, nem félt ellent mondani egy-egy neves történész elfogadott megállapításának. Csak példaként: vitába bonyolódik Fesslerrel az előkelők és alávetettek kérdésében.³⁴ De nem értett egyet Jordanessel sem.³⁵ Katona dicséretére válik, hogy nem esett abba a hibába, amelybe kortársai közül oly sokan, hogy a magyarságot a hunoktól származtassa. Azt viszont teljes bizonyossággal kijelenti, amit még a mai történetírás sem tisztázott végérvényesen, hogy Attila nem természetes halállal halt meg.³⁶

A munka általában nyitott, jó történeti érzékről tanúskodik, a legtöbb esetben sikerült a megfelelő következtetéseket levonnia. Mindez azért is elismerésre méltó, hogy mint az

²⁵ Csányi János Katona József. Katona emlékkönyv. Szerk. Hajtóczky Iván. Kecskemét, 1930. 21. old.

²⁶ Orosz László Katona József. Bp. Gondolat, 1974. (Nagy magyar írók) 188. old.

²⁷ Orosz László A történetíró Katona József. Irodalomtörténet 1959. 2. szám. 274. old.

²⁸ Orosz László Katona József. Bp. Gondolat, 1974. (Nagy magyar írók) 189. old.

²⁹ Katona József Szabados Kecskemét alsó Magyar Ország első mező várossa' történetei. Pesten, Trattner-Károlyi, 1834. Elő-beszéd.

³⁰ Katona József, i. m.

³¹ Orosz László A történetíró Katona József. Irodalomtörténet. 1959. 2. szám.

³² Orosz László Katona József. Bp. Gondolat, 1974. (Nagy magyar írók) 189. old.

³³ Hornyik János Kecskemét Város története oklevéltárral I. Kecskemét, 1860. 3. old.

³⁴ Katona József Szabados Kecskemét alsó Magyar Ország első mező várossa' történetei. Pesten, Trattner-Károlyi, 1834. 41. old.

³⁵ Katona József, i. m. 42. old.

³⁶ Katona József, i. m. 76. old.

Elő-beszédben írja, ez a téma nem nagyon érdekli, de megírásával tartozik a városnak.³⁷ Ironikusan hozzátette, reméli nem okoz unalmas órákat könyvével, de ha mégis, bizonyosan nem ő az első.

Katona József e művével a történettudomány számára nem alkotott pótolhatatlant. Bizonyos értelemben mégis több, mint egy megszokott szakmunka. Megfogalmazásaiban nem hagyja cserben a tehetséges drámaíró nem mindennapi irodalmi érzéke. Mint ahogyan Orosz László is rámutat, amit egy hivatásos történétíró száraz eseménytörténetként közölne, azt Katona szinte dramatizálva, eleven képként idézi az olvasó elé.³⁸ Stílusa nem igazán a tudományos követelményeknek kíván mereven eleget tenni. De ez nem igénytelenséget jelent, hanem némi ízésséget, népiességet. Mondatai gyakran többszörösen összetettek, sok mindent szeretne tömören kifejezni. A talpraesett, értelmes parasztember gondolkodásmódja, beszédstílusa elevenedik meg, aki szót szóba öltve, sokat tud néhány mellékmondatlal megértetni.³⁹ Néha azonban nem előnyös ez a stílus.

A tervezett helytörténeti mű tényleges, Katonát leginkább foglalkoztató része, amely miatt a kutatáshoz fogott, nem állt össze egészszé. A töredékek egy részét, a már említett Miletz János kötetben olvashatjuk, nem értékeltlen írások.⁴⁰ Az összes kézirat kiadására itt sem került sor, ahogyan erre Waldapfel József is utalt. Kolozsváron is fellelhetők voltak részletek a történeti munka előkészületeiből. Egy itt őrzött írás címe: „A Bevándorlott Lakosoknak rendes avagy rendellen tsekedetekről, állapotokról. Hiteles Levelekből megírta Katona József”.⁴¹ A jegyzetek illeszkednek a Katona által megálmodott koncepcióba. A társadalom-, és vallástörténeti írások meglepően felvilágosult látókörről tesznek tanúságot. Kár, hogy a törekvés torzó maradt, s kissé szerteágazó. Található írás többek között a kecskeméti öregtemplomról, vagy a reformáció országos elterjedéséről, és sok más kiragadott városi, de országos eseményről is. Jól látható, hogy a munka a kellős közepén abba maradt. Katona letett a monográfia megírásáról. Talán a levéltári munka objektív és szubjektív feltételei akadályozták meg a kitűzött feladat végrehajtásában.

Életében egyetlen rövidke történeti témájú tanulmánya jelent meg nyomtatásban, a Tudományos Gyűjtemény 1823. évfolyamának IV. kötetében.⁴² A 'Kecskeméti Pusztákról' címmel írt cikk Pusztaszerről végzett levéltári kutatásait teszi közzé. Igényesen megírt dolgozatot olvashatunk, amelynek rendezett mondatait, egységét maga a szerző is nyomdakésznek ítélhette. A cikk közlésekor már túljutott a nagylélegzetű Kecskemét történetének megírása tervén, és csak ezt a rövid terjedelmű tanulmányt nyújtotta át kiadásra. Pusztaszere egyike volt a kecskeméti tulajdonú pusztáknak. Aktualitást az adott történetének kutatásához, hogy éppen az 1810-es évek végén jogi per tett pontot a tulajdonjog kérdésének tisztázására.⁴³ Katona módszeresen foglalja össze a Pusztaszerehez, romos templomához kötődő adatokat, amelyeket Hornyik későbbi munkájában részben hasznosított.⁴⁴

Miután némileg ismertté váltak Katona József történétírói próbálkozásai, már a XIX. században is eltérően vélekedtek róla.⁴⁵ Néhány jellemző azonban vitathatatlanul megállapítható. Személyiségét, énjét a *Bánk bán* mellett történétírása is megvilágítja, igazolja széleskörű olvasottságát, szülőföldje iránti szeretetét, kutatói, írói érzékenységét.

Törökne Gémes Tünde

³⁷ Katona József, i. m. Elő-beszéd.

³⁸ Orosz László A történétíró Katona József. Irodalomtörténet 1959. 2. szám. 279. old.

³⁹ Orosz László, i. m. 280. old.

⁴⁰ Miletz János Katona József családja, élete és ismeretlen munkái. Bp. Homyánszky V., 1886. 228–314. old.

⁴¹ Waldapfel József A kolozsvári Katona-kéziratok. Irodalomtörténeti Közlemények, 1935. 306–307. old.

⁴² Katona József A' Kecskeméti pusztákról. Tudományos Gyűjtemény 1823. IV. 50–58. old.

⁴³ Hornyik János Pusztaszere, a honalapító magyar nemzet első törvényhozási közgyűlése színhelyének története. Kecskemét, 1865. VI–VII. old.

⁴⁴ Hornyik János i. m.

⁴⁵ Orosz László A történétíró Katona József. Irodalomtörténet. 1959. 2. szám. 281. old.